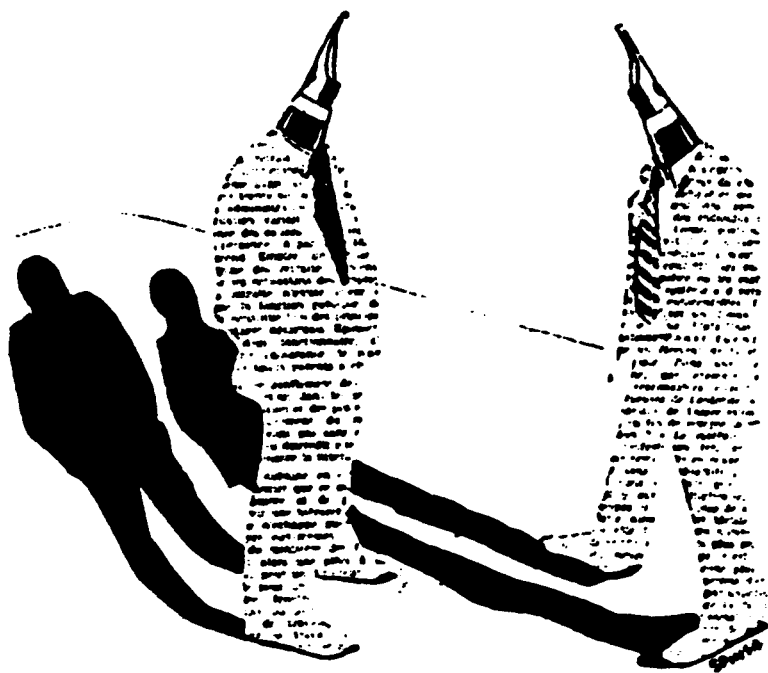

λόγος – αντίλογος – διάλογος

Η ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΕΑΡ-ΚΚΕ

ΕΓΩ ΠΗΡΑ
ΤΟ ΚΟΝΤΑΡΙ.
ΓΙΑ ΤΗ ΣΗΜΑΙΑ
ΑΣ ΣΚΕΦΤΕΙ ΚΑΙ
ΚΑΝΕΝΑΣ ΑΛΛΟΣ.

Το σκίτσο του Αλταν είναι από την «Βαβέλ»

Προγραμματική σύγκλιση και ύστερος μεταπρατισμός

Εισαγωγικά

Αν και τα πάντα έχουν πια επικεντρωθεί στο ζήτημα της εκλογικής ή όχι συμπαράταξης εγώ θα σταθώ σε κάποιες παρατηρήσεις που έχουν να κάνουν με τα υπαρκτά, κατά τη γνώμη μου, προβλήματα που έχουν δημιουργηθεί μέσα στο κόμμα της Ελληνικής Αριστεράς και τείνουν να αναιρέσουν ή και ακυρώσουν το έσχατο – κατά τη γνώμη μου – εγχείρημα υπέρβασης της ιστορικής αριστεράς.

Για μένα το πρόβλημα της αυτόνομης ή όχι καθόδου, το πρόβλημα των εκλογικών συνεργασιών δεν υπήρξε ποτέ αυτοσκοπός ή θέμα αρχής. Θέμα αρχής όμως υπήρξε η συμμετοχή στην ίδρυση ενός νέου κόμματος, γιατί σε αυτό εναπέθετα και τις δικές μου ελπίδες για μια νέα αριστερά, υπέρβαση της προηγούμενης. Μια διαφορετική αριστερά που θα ξεπερνούσε το συνονθύλευμα της αλλαγής και το απολίθωμα της πραγματικής αλλαγής.

Το 1981 ο ελληνικός λαός ψήφισε το ΠΑΣΟΚ, ένα νεόδμητο κεντροαριστερό κόμμα. Η επταετία που ζήσαμε έδειξε σε όλους μας πού μπορεί να οδηγήσει μια αλλαγή στην εξουσία όταν αυτή δεν πληρεί ορισμένους όρους. Όταν αυτή δεν είναι έκφραση μιας πολιτικής, πολιτιστικής και ηθικής υπεροχής, υπεροχής που

να ανάγεται σε όρους ηγεμονίας και όχι εξουσίας. Η ποσοτική λογική της αριστεράς δοκιμάστηκε επτά χρόνια και ως κυβέρνηση και ως αντιπολίτευση και χρεωκόπησε παταγωδώς. Θέλω να επιμείνω ιδιαίτερα στο σημείο αυτό γιατί πιστεύω ότι η αντιπολίτευση που ασκήθηκε, ήταν όχι μόνο εγκλωβισμένη στη λογική του κυρίαρχου συγκροτήματος, αλλά και αρκετές φορές ήταν και πιο καθυστερημένη, τουλάχιστον σε σχέση με την επόμενη κίνηση που ακολουθούσε η κυβερνητική πλευρά, όπως – άλλωστε – έδειξαν τα πράγματα.

Είκοσι μήνες μετά το ιδρυτικό συνέδριο μας πιστεύω ότι βρισκόμαστε σε ένα κρίσιμο σταυροδρόμι. Κρίσιμο όχι με την έννοια της πολιτικής και της εκλογικής μας ύπαρξης, στην οποία πιθανόν ο καθένας να δίνει διαφορετικό περιεχόμενο. Αλλά κρίσιμο σε σχέση με τη φυσιογνωμία του υπό διαμόρφωση νέου κόμματος που προσπαθούμε να οικοδομήσουμε.

Θα σταθώ σε ορισμένα σημεία χαρακτηριστικά, κατά τη γνώμη μου, του όλου αρνητικού πλαισίου που τείνει να διαμορφωθεί και που δίχως να έχει φτάσει στο σημείο χωρίς επιστροφή περικλείνει τον κίνδυνο της παγίωσης.

Το όραμα της ιστορικής αριστεράς έχει ουσιαστικά υπερκαλυφθεί

Το πρώτο είναι η διαπίστωση μιας αναντιστοιχίας ανάμεσα στα προγράμματα και τις ανακοινώσεις και σ' αυτό που έχουμε τη δυνατότητα να πραγματοποιήσουμε.

Είμαστε ένα μικρό κόμμα. Προσωπικά δεν έχω κανένα πρόβλημα γι αυτό γιατί έχω αποδεχθεί την πραγματικότητα ότι στην κοινωνία αυτή, έτσι όπως οικοδομήθηκε με την συνεργασία και την συμμετοχή όλων μας στην τριακονταετία που πέρασε είναι πολύ δύσκολο να παραχθεί ένα βαθύ ριζοσπαστικό κίνημα.

Όπως και στο παρελθόν έχω τονίσει, σ' αυτή την ιδιόρρυθμη μητροπολιτική κοινωνία, όπου οι αστικές αξίες, στα πλαίσια μιας πραγματικά εντυπωσιακής οικονομικής ανάπτυξης που κράτησε πάνω από είκοσι χρόνια, αναδείχθηκαν σε καθολικές σχεδόν, αξίες, τα περιθώρια για τις όποιες ουσιαστικά εναλλακτικές κοινωνικές και πολιτικές προτάσεις ήταν και είναι περιορισμένα ασφυκτικά.

Από αυτή την κάθετη κοινωνική πραγματικότητα προκύπτει και η ουσιαστική δυνατότητα απορρόφησης-ενσωμάτωσης ακόμα και του δυνάμει ανατρεπτικού λόγου, που μετέωρος στο κεντρικό πρόβλημα του κοινωνικού αποδέκτη, δηλαδή της λειτουργικής σύνδεσης του με κάποια ευρύτερα κοινωνικά τμήματα, κατάληξε και καταλήγει να χρησιμοποιείται σαν «ακροαριστερό διακοσμητικό» στο μεταπολιτευτικό πολιτικό σαλόνι.

Με αυτή την έννοια η αντιπολιτευτική ρητορική ήταν και εξακολουθεί να είναι, στο μεγαλύτερο βαθμό, λόγος κενός περιεχομένου, αφού πρακτικά δεν ξεπερνά την δυναμική ενός μετριοπαθούς – ανεκτού και αναγκαίου από το κυρίαρχο συγκρότημα – μεταρρυθμισμού.

Το φαινόμενο αυτό έχει να κάνει με μια σειρά ολόκληρη κοινωνικών και οικονομικών μεταβολών που κύριο χαρα-

κτηριστικό τους είναι η διεύρυνση του αστικού μετώπου που στον σκληρό πυρήνα του θα προστεθούν ορισμένες κατηγορίες νέων μεσοστρωμάτων, τη στιγμή που κομμάτια ολόκληρα από τα παραδοσιακά μεσοστρώματα και ορισμένες κατηγορίες νέων έδειχναν, περιορισμένες έστω, τάσεις υποχώρησης ή ριζοσπαστικοποίησης

Κοινός παρονομαστής όλου αυτού του κοινωνικού και πολιτικού χώρου ήταν η αποδοχή ενός οικονομικού μοντέλου που θάφηνε περιθώρια στην άσκηση του πιο άγριου καταναλωτισμού. Στο βαθμό που ο πυρήνας ήταν καθολικά αποδεκτός, ο κόμπος βρισκόταν στην πραγματοποίηση του κοινού αναπτυξιακού οράματος που μόνο ένα σταθερό πλαίσιο κοινωνικής και πολιτικής ομοψυχίας θα μπορούσε να εξασφαλίσει.

Θάταν, φυσικά, αφέλεια να νομίσουμε ότι το κοινό αυτό όραμα μηδενίζει τις αντιθέσεις ή τις διαφορές. Απλά θέλω μόνο να επιμείνω στο ότι η εναλλακτική εκδοχή ήτανε και είναι ουσιαστικά ανυπαρκτή ή υποτυπώδης.

Το όραμα λοιπόν της ιστορικής αριστεράς έχει ουσιαστικά υπερκαλυφθεί από το πρόγραμμα του ΠΑΣΟΚ και έχει, όσο κι αν φαίνεται παράξενο, πραγματωθεί πια στα βασικά του σημεία.

Λίγα λοιπόν περιθώρια μένουν σ' αυτούς που επιζητούν την συνεπή εφαρμογή του αστικού εκσυγχρονισμού, αλλά και εξ ίσου λίγα περιθώρια υπάρχουν σ' αυτούς που δεν έχουν καταλάβει ότι το εύρος της ουσιαστικής κοινωνικής συναίνεσης και ομοψυχίας αγκαλιάζει τη μεγάλη μάζα του ελληνικού λαού.

Εδώ θρίσκεται η αντίφαση και δυσκολία ανάμεσα σ' αυτό που θα θέλαμε να είμαστε και σε αυτό που είμαστε πραγματικά.

Εγώ έχω συμφιλιωθεί με την πραγματι-

κότητα ότι η ριζοσπαστική αριστερά είναι ένα υπαρκτό μεν αλλά μειοψηφικό ρεύμα μέσα στην ελληνική κοινωνία. Γι αυτό και ξεπερνώντας εξωπραγματικά διλήμματα, θεωρώ πιο εποικοδομητικό να εντοπίσουμε το άνοιγμα της ψαλίδας που υπάρχει ανάμεσα στα λόγια και τα έργα.

Η συνεργασία-σύγκλιση ΕΑΡ-ΚΚΕ. Η ανακάλυψη της σπουδαιότητας του να μπαίνεις από το παράθυρο όταν έχεις βγει από την πόρτα

Το δεύτερο θέμα στο οποίο θα ήθελα να σταθώ, είναι αυτό της συνεργασίας/σύγκλισης της ΕΑΡ με το ΚΚΕ.

Η ανησυχία μου δεν εντοπίζεται, φυσικά, στην τακτική συνεργασία και τον πολιτικό διάλογο για τα οποία δεν έχω καμιάν αντίρρηση, αλλά στο ότι, για ορισμένους τουλάχιστον, το πρόβλημα της εκλογικής τακτικής δεν είναι – όπως όφειλε να είναι – απλό τακτικό πρόβλημα αλλά βήμα που οδηγεί στην άρση της ιστορικής διαφωνίας του 1968 και στην επανένωση της μεγάλης κομμουνιστικής αριστεράς, όπου ακριβώς κατά τα προδικτατορικά πρότυπα θα περιλαμβάνει και τις λοιπές δημοκρατικές δυνάμεις, δηλαδή εμάς του υπόλοιπους.

Δεν κάνω ανίχνευση προθέσεων. Στηρίζομαι σε γεγονότα που μου επιβεβαιώνουν για άλλη μια φορά το πείσμα και την επιμονή των κομμουνιστών στον τελικό τους στόχο και σκοπό. Όταν ο Λεωνίδας Τζεφρώνης πριν λίγους μήνες υπερασπίζοντας την συμπάραταξη ψηφίστηκε από τον εαυτό του, η πλειοψηφία της Κ.Ε., που άλλωστε τον καταψήφισε, χαμογέλασε συγκαταβατικά. Η ζωή έδειξε ότι γελάει καλύτερα όποιος γελάσει τελευταίος. Αυτό εγώ το λαβαίνω σοβαρά υπ' όψη μου γιατί ανήκω στην κατηγορία εκείνη που δεν επιτρέπει στον εαυτό της το ρόλο του αθώου.

Η απλή ανάγνωση της ιδρυτικής μας διακήρυξης επιβεβαιώνει ότι για το κόμ-

Η συνειδητή προσπάθεια για προσγείωσή μας στην πραγματικότητα, όσο κι αν αυτό μας στοιχίζει, είναι ίσως ο μοναδικός δρόμος για την απομάκρυνσή μας από τον μικρομεγαλισμό και τη συγκέντρωση των δυνάμεών μας σε λίγα επιλεγμένα προνομιακά πεδία παρέμβασης.

μα της Ελληνικής Αριστεράς, η έννοια της αριστεράς έχει οριστικά μετατοπιστεί.

Αυτό που συγκροτεί την σύγχρονη ευρωπαϊκή αριστερά, ως δημοκρατική, ελευθεριακή και οικολογική θεωρία και πράξη είναι δομικά αντίθετο με αυτό που συγκροτεί ακόμα και τα πιο τολμηρά βήματα από την πλευρά σχημάτων τύπου ΚΚΕ. Το ΚΚΕ παρά τα θετικά βήματα που έχει κάνει, παραμένει ουσιαστικά ένα νεοσταλινικό κόμμα. Τα προς τιμήν τους ανοίγματα κάποιων στελεχών του, αντιστοιχούν στις διαφοροποιήσεις που κάναμε ορισμένοι μας προδικτατορικά, στα μέσα της δεκαετίας του 1960. Όχι λοιπόν γιατί δεν συντελούνται αλλαγές, αλλά γιατί οι αλλαγές αυτές απαιτούν τουλάχιστον μίαν εικοσαετία πολιτικής και μορφωτικής αναδιαπαιδαγώγησης, είναι που η σύγκλιση αυτή μας γυρνάει στο παρελθόν.

Ένα παρελθόν διαποτισμένο από ένα βαθύτατα μεταπρατικό και εξαρτημένο πνεύμα, που όπως η ζωή δείχνει δεν έχει και σήμερα εκλείψει αν και έντεχνα συγκαλύπτεται.

Ίσως θεωρηθεί ιερόσυλο αυτό που θα πω, αλλά επιτρέψτε μου το δικαίωμα να πιστεύω ότι η στροφή του ΚΚΕ στην συμπάραταξη, και ίσως όχι μόνον αυτού, δεν αποτελεί απλό εκλογικό ελιγμό, αλλά αναβίωση ενός ύστερου μεταπρατισμού.

Γιατί το πρωτεύον, το θέμα κλειδί για τους που λειτουργούν ακόμα με βάση τα σύμβολα του παρελθόντος είναι οι αλλαγές που συντελούνται στην Μέκκα του κομμουνισμού. Ο Αγαθάγγελος επανέρχεται, το πράσινο φως έχει δοθεί, ο Μιχαήλ Γκορμπατσώφ βλέπει θετικά την άρση της ιστορικής διαφοράς, την ένωση των αδελφών κομμάτων.

Τι άλλο νόημα μπορούν να έχουν οι ατέλειωτες γκορμπατσοφιάδες της «Αυγής» ή η συνεχής υπόμνηση και αναφορά στη «νέα σκέψη», που μας τονίζει και το κοινό πόρισμα, όταν για τον έσχατο ευρωπαϊκό πολίτη η ιστορία αυτή μέχρι σήμερα δεν ξεπερνά – με δυτικοευρωπαϊκούς όρους – την εισαγωγή με δόσεις στοιχείων πλουραλισμού σε μια κοινωνία αδιαπραγμάτευτα μονολιθική;

Θα σταθώ λοιπόν στο σημείο αυτό κλειδί για να ξεκαθαρίσω πώς εγώ αντιλαμβάνομαι και προσδιορίζω τη σχέση ενός κόμματος σαν της ΕΑΡ απέναντι στο φαινόμενο της περεστρόικα του ΚΚΣΕ, αλλά και της πολυσυζητημένης αλλαγής και διαφοροποίησης του ΚΚΕ. Θέλω να τονίσω εξ αρχής ότι δεν υπάρχει η παραμικρή από μέρους μου ταύτιση στην υποστήριξη των όποιων μεταρρυθμιστικών αποπειρών γίνονται στην Σ. Ένωση.

Ακόμα και στην περίπτωση που η ενέργεια αυτή γίνεται από ένα νέο Μεγάλο Πέτρο, εγώ την κρίνω ως θετική γιατί έχω πια συνειδητοποιήσει ότι εφ' όσον δεν υφίστανται κοινωνικά και εθνικά κινήματα που να θέτουν τα ίδια το πρόβλημα, η οποιαδήποτε μεταρρυθμιστική ενέργεια από τα πάνω θέτει σε κίνηση την κοινωνία, το κόμμα στις ελληνικές συνθήκες, υπερβαίνοντας μερικές φορές, όπως μας έδειξε η Πολωνία και η Τσεχοσλοβακία, την από τα πάνω μεθοδευμένη πορεία.

Όμως καμιά κριτική υποστήριξη των μεταρρυθμίσεων δεν μπορεί να σημάνει

για ένα κόμμα σαν το δικό μας, ταύτιση με τους φορείς της.

Θα πρέπει – επί τέλους – να γίνει κατανοητό ότι οι όποιες αλλαγές συντελούνται στους σχηματισμούς αυτούς, αφορούν τις επιλογές μιας άλλης, ολοκληρωτικά διαφορετικής λογικής πραγμάτων από τη δική μας. Γιαυτό και επιμένω στο ότι η σταθερή μας θέση θα πρέπει να είναι ότι ακόμα και αν οι δρόμοι μας συμπίπτουν για ένα διάστημα, πράγμα που η κρίση του ΠΑΣΟΚ μεγεθύνει τεχνητά, στην πραγματικότητα οι δρόμοι αυτοί έχουν διαφορετικές κατευθύνσεις. Η σημερινή συμπίεση λειτουργεί κυρίως ως η άρνηση μιας άθλιας πραγματικότητας που όλοι οι δημοκράτες έλληνες πολίτες απορρίπτουν. Δεν μπορεί λοιπόν η σημερινή ηγεσία του κόμματος να αναιρεί το ίδιο το εγχείρημα του κόμματος της Ελληνικής Αριστεράς, ταυτίζοντας την συγκυριακή σύμπτωση με τις στρατηγικές μας επιλογές. Γιατί τίποτα δεν μπορεί να συγκαλύψει το γεγονός ότι στην καλύτερη των περιπτώσεων η εσωτερική μεταρρύθμιση των ΚΚΣΕ-ΚΚΕ, αφορά απόπειρες αναζωογόνησης και εκσυγχρονισμού σχηματισμών που είναι δομικά αντίθετοι με αυτό που εμείς αντιλαμβανόμαστε ως δημοκρατική, οικολογική και ελευθεριακή αριστερά.

Η θέση μας λοιπόν, ενώ οφείλει να είναι μια ξεκάθαρη θέση κριτικής υποστήριξης της περεστρόικα και θετικής στάσης απέναντι στα δημοκρατικά ανοίγματα του ΚΚΕ, ενώ οφείλει να είναι μια θέση επίμονης υποστήριξης όλων των μεταρρυθμιστικών μέτρων που ευνοούν τον πλουραλισμό, την πολυφωνία και την δημοκρατικοποίηση, πρέπει – ταυτόχρονα – να είναι θέση μιας άλλης οπτικής που δεν χαμηλώνει στο ελάχιστο την κριτική της απέναντι σε κάθε ενέργεια που αποτελεί έκφραση ολοκληρωτικού και αυταρχικού χαρακτήρα.

Γιαυτό και η σκοπιά μου δεν κινείται

στα όρια που επιβάλλουν οι ισορροπίες των γραφειοκρατικών κορυφών αλλά τα συμφέροντα των ελλήνων πολιτών και η βαθεία μου πίστη ότι η αξιοπιστία μας πάντα κρινόταν και θα κρίνεται από τη στάση μας απέναντι στους διαφωνούντες. Και εκεί είναι που θα δοκιμαστούν οι πραγματικές προθέσεις τόσο των Γελτσίν-Γκορπατσώφ, όσο και των Ανδρουλάκη-Φλωράκη – ή και – των δικών μας αντίστοιχων.

Πρακτικά αυτό για το κόμμα της ΕΑΡ σημαίνει ότι θα πρέπει να υιοθετηθεί μια στάση που να διαφοροποιείται από εκείνη που ως έκφραση νέου μεταπρατισμού

κινείται στη λογική του λιθωνωτού απέναντι στις αλλαγές στο ΚΚΣΕ και το ΚΚΕ, όσο και τη θέση εκείνη που ορμώμενη από μian αφετηριακά δικαιολογημένη καχυποψία αρνείται να εξετάσει τα φαινόμενα αλλαγής που συντελούνται στην άλλη πλευρά με αποτέλεσμα να υιοθετεί μian εξ αντικειμένου νεοδογματική στάση.

Η ΕΑΡ οφείλει να ξεπεράσει αυτές τις δυο στάσεις υπερβολής, όπως επίσης οφείλει να ξεπεράσει το οντολογικό πρόβλημα στο οποίο αναπόφευκτα την οδηγεί η λογική υπονόμευσης της ξεχωριστής της ταυτότητας και φυσιογνωμίας.

Συμπάραταξη της Αριστεράς: Τα όρια ενός εγχειρήματος

Το δίλημμα που μπαίνει για άλλη μια φορά είναι αν εννοούμε ότι θέλουμε να οικοδομήσουμε ένα νέου τύπου αριστερό κόμμα αρχών, δομικά αντίθετο ακόμα και με το πιο ριζοσπαστικό σταλινοειδές σχήμα και με ποιες κοινωνικές και πολιτικές δυνάμεις θα συμπορευθούμε στο τέλος ενός ιστορικού κύκλου, μιας ιστορικής εποχής.

Αυτό είναι το κατ' αρχήν ερώτημα στο οποίο πρέπει να απαντήσουμε και καμιά ευκαιριακή σύμπραξη δεν θα μπορέσει να το συγκαλύψει μετά τις εκλογές.

Για όσους φρονούν ότι η νέα Αριστερά θα πρέπει κατ' εξοχήν να λειτουργεί ως ένα δημοκρατικό κίνημα αρχών που θα εμπνέει αξιοπιστία και θα είναι σε θέση να δίνει ένα βαθύτερο ανανεωτικό περιεχόμενο στις κοινωνικές, πολιτικές και πολιτιστικές ανακατατάξεις, η ευκαιριακή και συγκυριακή λειτουργία της την οδηγεί αναπόφευκτα σε αναπαραγωγή του περιθωριακού ρόλου της ιστορικής αριστεράς.

Γιαυτό, το πρώτιστο για ένα νέο κόμμα σαν την ΕΑΡ, είναι η ενίσχυση της ανανεωτικής της φυσιογνωμίας, της αυτόνο-

μης παρουσίας, του διαφορετικού κοινωνικού, πολιτικού και πολιτιστικού της ρόλου, αυτού που θα έλξει τους κουρασμένους και απογοητευμένους από τις διάφορες αναπαλαιώσεις αριστερούς πολίτες και όχι η δορυφοροποίηση γύρω από το ΚΚΕ που μπορεί να φέρει ορισμένα επιφανειακά βραχυπρόθεσμα κέρδη με τίμημα την βαθμιαία συρίκνωση, την παράλυση και την μετατροπή ενός κόμματος αρχών σε πλοιάριον με σημαία ευκαιρίας.

Γιαυτό και δεν καταλαβαίνω στην βάση ποιας λογικής ο προνομιακός χώρος παρέμβασής μας κατάληξε να είναι σε σημαντικό βαθμό η ΕΣΣΔ, η Ρουμανία, η Β. Κορέα και τα αντίστοιχα πολιτικά τους κόμματα και όχι η Δυτική Ευρώπη της σοσιαλδημοκρατίας, των εργατικών, της οικολογίας και φυσικά των σοσιαλιστών και των κομμουνιστών;

Αλήθεια τι έγινε η περίφημη ευρωπαϊκή μας διάσταση, ο ευρωπαϊκός μας προσανατολισμός και υπάρχουν – άραγε – αφελείς στο κόμμα της Ελληνικής Αριστεράς που να πιστεύουν ότι τα ιδεολογήματα του «κοινού ευρωπαϊκού σπι-

τιού», δεν είναι παρά η σύγχρονη μεταμπίση της αντικοινοτικής κουλτούρας και λογικής που μπροστά στο αδιέξοδο της να πάρει άμεση θέση για την υπαρκτή Ευρώπη του τώρα καταφεύγει στους γνωστούς υπερδιεθνιστικούς της μαξιμαλισμούς για τις... Ενωμένες Πολιτείες όλων των ηπείρων;

Πώς μπορεί τόσο ουσιαστικά διαφορετικές εκτιμήσεις, διαφορές μιας ολόκληρης εικοσιπενταετίας, να καταλήγουν να γίνονται αντικείμενο διαπραγματεύσεων και να μετατρέπονται ύστερα από αβασάνιστες εκπτώσεις και συμψηφισμούς σε προγραμματικές συμφωνίες, που, *post festum*, εκούσα-ακούσα θα πρέπει να επικυρώσει η βάση των κομμάτων;

Για μένα είναι φανερό ότι η *σύμπραξη αυτή των δύο κομμάτων δεν μπορεί να καλύψει πολιτικά όλους εκείνους τους αριστερούς που έχουν πια οριστικά πάρει διαζύγιο από την λογική και τις πρακτικές της ιστορικής αριστεράς.*

Όμως ας σταθούμε στο ζήτημα της συμπαράταξης, προσπαθώντας να το ανιχνεύσουμε και κάτω από μιαν άλλη οπτική που δεν στέκεται τόσο στα ζητήματα αρχής και τις στρατηγικές υποθήκες της υπό διαμόρφωση νέας αριστεράς.

Επισήμανση Πρώτη:

Σε αντίθεση με τις απόψεις περί ραγδαίας πτώσης του ΠΑΣΟΚ και το κύμα υπεραισιοδοξίας που επικρατεί, εγώ θα διατυπώσω ισχυρές επιφυλάξεις στο αν και κατά πόσο το ΠΑΣΟΚ (η ευρεία δημοκρατική παράταξη) τελειώνει με την ενδεχόμενη εκλογική του ήττα.

Δεν αμφιβάλλω για την μείωση της ευρύτερης εκλογικής βάσης του ΠΑΣΟΚ. Πιστεύω όμως ότι ο σχηματισμός αυτός είχε και έχει σημασία στην διάρκεια της εκπαίδευσης που διέρευσε ένα ευρύ κοινωνικό και πολιτικό στρώμα, που όχι μό-

νο αποτελεί τον σκληρό του πυρήνα, την έσχατη γραμμή άμυνάς του κάτω από τις οποιεσδήποτε συνθήκες, αλλά και που ως ιδεολογικός και πολιτικός μηχανισμός έχει επιθετικές ικανότητες που φοβάμαι ότι θα ξαναπρολάβουν πολλούς επιτελάρχες της αριστεράς την μεγάλη για αυτούς ώρα του σχεδιασμού ασκήσεων επί χάρτου.

Επισήμανση Δεύτερη:

Η λογική και η φιλοσοφία της συμπαράταξης στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην προσδοκία της συμμετοχής του τρίτου πόλου, της πασοκογενούς αριστεράς. Τα γεγονότα όμως δείχνουν ότι τα σενάρια αυτά μάλλον δεν επαληθεύονται, όχι μόνο γιατί το Μέτωπο των Εργαζομένων και άλλες μικρές πασοκογενείς συσπειρώσεις διαφωνούν εξ αρχής με την συμπαράταξη, όχι μόνο γιατί το ΕΣΚ θεωρεί την προσέγγιση ΕΑΡ-ΚΚΕ ως θετικό βήμα που αφορά όμως την ιστορική αριστερά, ούτε γιατί ο φρόνιμα πολιτευόμενος Απόστολος Λάζαρης επισημαίνει ότι «Μόνη της η Αριστερά δεν αρκεί», αλλά γιατί – κυρίως – ο κόσμος του ΠΑΣΟΚ, ο κόσμος της ευρείας δημοκρατικής παρατάξεως, τρέφει βάσιμη και βαθεία δυσπιστία στα αναπαλαιωμένα λαϊκά μέτωπα. Και δυστυχώς η συσπείρωση Φλωράκη, Φαράκου, Τσολάκη, Ανδρουλάκη με τους Κύρκο, Τζεφρώνη, Φιλίνη και Γιάνναρο είναι ουσιαστικά μία συμφωνία κομμουνιστών που θα ήθελε να συμπεριλάβει και ορισμένους δημοκράτες.

Αλλά η συσπείρωση αυτή πέρα από την αρχική αμυντικού χαρακτήρα επιδοκιμασία δεν πρόκειται να συγκινήσει ούτε τον ίδιο τον ευρύτερο κόσμο της αριστεράς. Διότι δεν στηρίζεται στην πολιτική εκείνη συνεργασία που οικοδομείται και δοκιμάζεται μέσα από κοινούς αγώνες, μέσα από το υπαρκτό κίνημα των

πολιτών. Διότι δεν κάνει σαφή τον διαχωρισμό που υφίσταται ανάμεσα στο ενδεχόμενο της κοινής εκλογικής καθόδου και την αναγκαιότητα για συνεργασία σύμπασας της αριστεράς σε ένα μίνιμουμ που να αφορά την εύρυθμη λειτουργία των δημοκρατικών θεσμών και την στάση αρχών που οφείλει να έχει σχετικά με τα ατομικά δικαιώματα και τις πολιτικές ελευθερίες.

Επισήμανση Τρίτη:

Τελευταίο άφησα ένα καθαρά πολιτικό ζήτημα. Πρόκειται για το εκλογικό σύστημα ή αλλιώς το ζήτημα της «απλής και άδολης» αναλογικής.

Δεν θα αναπτύξω εκτεταμένα την άποψή μου πάνω στο θέμα, γιατί την θρίσκω ακόμα αδύναμη και ανεπαρκώς επεξεργασμένη. Θα πω ότι η απλή αναλογική δεν είναι για μένα το τίμιο ξύλο που θεραπεύει απάσας τα ασθενείας και τα δεινά, όταν δεν έχεις κάτι το ποιοτικά διαφορετικό να πεις και πράξεις. Θάθελα πάντως να παρατηρήσω κάτι. Είναι γνωστό ότι η καθιέρωση της απλής αναλογικής θα σημαίνει ενδεχόμενα έλλειψη κυβερνητικής αυτοδυναμίας.

Θα σημάνει ενδεχόμενα κυβέρνηση συνασπισμού στο βαθμό που το Α στην πολιτική είναι ότι κανένας τόπος δεν μπορεί να μείνει χωρίς κυβέρνηση ή θα σημάνει πτώση της κυβερνήσεως μειοψηφίας και προσφυγή σε νέες εκλογές.

Όλοι μας γνωρίζουμε ότι αν εφαρμοσθεί αυτό τα δύο πρώτα κόμματα σχετικής πλειοψηφίας θα είναι η Ν.Δ. ή το ΠΑΣΟΚ. Με αυτά και μόνο αυτά θα γίνει, αν θα γίνει, κυβέρνηση συνασπισμού.

Ανήκω σ' αυτούς που πιστεύουν στον εξυγιαντικό ρόλο της απλής αναλογικής, αλλά νομίζω ότι πολλοί αγνοούν τις συνέπειες της εφαρμογής αυτού του συστήματος.

Ο Ανδρέας Παπανδρέου δεν ανήκει στους πολιτικούς που διαπραγματεύονται ή παραχωρούν με βάση τα μακροπρόθεσμα συμφέροντα του τόπου, γιαυτό και δεν πρόκειται να δώσει την απλή αναλογική, όπως από την Σύνοδο της Κ.Ε. τον Φεβρουάριο του 1988 επέμεινα, αλλά και αν το κάνει θα την δώσει σαν δήθεν παραχώρηση στην αριστερά ενώ θα πρόκειται για σαφή κίνηση αποφυγής της εκλογής Μητσοτάκη.

Στην περίπτωση όμως που η απλή θα ισχύσει, θα πρέπει η αριστερά να αποδείξει στον ελληνικό λαό ότι η αναλογική είναι εκλογικό σύστημα που δίνει βιώσιμη κυβέρνηση.

Προσωπικά δεν κρύβω ότι είμαι αντίθετος στη συνεργασία με το ΠΑΣΟΚ. Θα πρέπει όμως για λόγους στοιχειώδους σοβαρότητας να ξέρουμε τι θα απαντήσουμε σε μια τυχόν πρόσκληση από μεριάς των κ. Παπανδρέου ή Μητσοτάκη στην περίπτωση που θα προκύψει πρόβλημα κυβερνητικής συνεργασίας.

Θέλω να επιμείνω εμφαντικά στο ότι ο Α. Παπανδρέου δεν θα κάνει καμιά παραχώρηση, γιατί γνωρίζει καλά ότι αν αυτός ή ο Κ. Μητσοτάκης δεν σχηματίσουν κυβέρνηση η προσφυγή στις κάλπες είναι αναπόφευκτη.

Το κόστος όμως για την αποτυχία της απλής αναλογικής θα βαρύνει αυτούς που πάλεψαν γιαυτή. Δηλαδή εμάς, το ΚΚΕ, το ΚΚΕεσ Α-Α και τις υπόλοιπες μικρές αριστερές και δημοκρατικές δυνάμεις.

Και θα το πληρώσουμε πολύ ακριβά με την ενίσχυση του διπολισμού στις νέες εκλογές που θα εκμηδενίσουν όχι μόνο εμάς αλλά ολόκληρη την αριστερά.

Ο καθείς μπορεί, και συνεπώς και τα κόμματα, να παίξουν λεκτικά με την αμφισβήτηση και την εξουσία, όχι όμως και με την ταμπακιέρα που τις αφορά.

Γιατί αντίθετα από την ευφορία που σήμερα επικρατεί η άποψη μου είναι ότι

η δυναμικότητα και λειτουργικότητα της συμπαράταξης δεν είναι δεδομένη. Μπορεί η αθλιότητα του ΠΑΣΟΚ να την ευνοεί, αλλά κανένα σοβαρό και αξιοπίστο εγχείρημα δεν επιχειρήθηκε από τα λάθη των άλλων.

Όπως και παραπάνω τόνισα η υπέρβαση του δικομματισμού δεν οδηγεί αναπόφευκτα σε αλλαγή του πολιτικού σκηνικού υπέρ της Αριστεράς, στο βαθμό που

αυτή δεν έχει να προτείνει ένα διαφορετικό κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό πρόγραμμα. Και τέτοιο, εξ όσων τουλάχιστον εγώ γνωρίζω, η αριστερά δεν έχει. Εκτός αν από ορισμένους θεωρείται διαφορετικό το πρόγραμμα της «πραγματικής αλλαγής», το πρόγραμμα για το «κοινό ευρωπαϊκό σπίτι» και γενικώς η ανακάλυψη της αξίας της δημοκρατίας από το ΚΚΕ.

Υστερόγραφο

Θα τελειώσω με μια επισήμανση που αφορά το θεμελιακό ζήτημα της σχέσης δημοκρατίας και αριστεράς ή ακόμα πιο συγκεκριμένα της δοκιμασίας από την οποία αναγκαστικά θα περάσει ένα αριστερό δημοκρατικό κόμμα αρχών. Στο κόμμα της Ελληνικής Αριστεράς, σ' αυτή την έσχατη απόπειρα, παίχθηκαν και παίζονται δύο στοιχήματα. Το ένα είναι αυτό της Αριστεράς που απ' ό,τι φαίνεται δεν την εννοούμε όλοι το ίδιο ακριβώς και το άλλο του δημοκρατικού κόμματος, του κόμματος το οποίο σέβεται ουσιαστικά τα μέλη και τον εαυτό του. Αυτό είναι το μόνο σημείο που εξ ορισμού η διαφωνία δεν είναι επιτρεπτή. *Η ΕΑΡ ή θα είναι δημοκρατικό κόμμα ή θα επαναλάβει την παλιά γνώριμη συνταγή.* Το στοιχείο αυτό για μένα είναι το καθοριστικό, γιατί θεωρώ την δημοκρατία έννοια βαθύτερη και διαχρονικότερη της αριστεράς.

Η δημοκρατία και η αριστερά όπως η ζωή έδειξε δεν είναι έννοιες αξεχώριστες, όπως χωρίς ίχνος αυτοκριτικής τονίζει το κοινό ανακοινωθέν ΕΑΡ/ΚΚΕ. Αντιθέτως με απόλυτη θλίψη για ό,τι αυτό συνεπάγεται οφείλω ως αριστερός να επαναλάβω αυτό που πριν χρόνια είχα γράψει:

«Η ελληνική αριστερά, είναι πια ιστορικά αναγνωρισμένο σε στιγμές κρίσης

και από την ίδια, υπήρξε ένα ρωμαλέο, ριζοσπαστικό, αλλά – ταυτόχρονα – ουσιαστικά αντιδημοκρατικό κίνημα στο μέγιστο της ιστορικής της διαδρομής. Την πραγματικότητα αυτή μπορεί να σκίαζε ο κατ' εξοχήν αντιδραστικός, φασιστοειδής και μεταπρατικός χαρακτήρας της πλειοψηφίας των παραδοσιακών δεξιών πολιτικών φορέων, όμως δεν την μηδένιζε. Ίσα-ίσα, σε πολλές περιπτώσεις αποτέλεσε το κατ' εξοχήν προπαγανδιστικό τους όπλο, που όπως στην πορεία φάνηκε δεν άφησε ανεπηρέαστο τον ελληνικό λαό»¹.

Κατά τη γνώμη μου μπαίνουμε σε μια κρίσιμη περίοδο όπου θα δοκιμαστεί όχι μόνο η δημοκρατικότητα των άλλων, αλλά εμάς των ιδίων.

Μέχρι ποιου σημείου η υπαρκτή αριστερά είναι σε θέση να ανεχθεί το δικαίωμα στη διαφωνία, το δικαίωμα του άλλου να σκέφτεται διαφορετικά;

Αθήνα, Νοέμβριος '88

Λουκάς Αξελός

1. Για περ. βλέπε Λουκά Αξελού, *Εκδοτική δραστηριότητα και κίνηση των ιδεών στην Ελλάδα*, εκδ. «Στοχαστής», Αθήνα 1984, σελ. 30.